

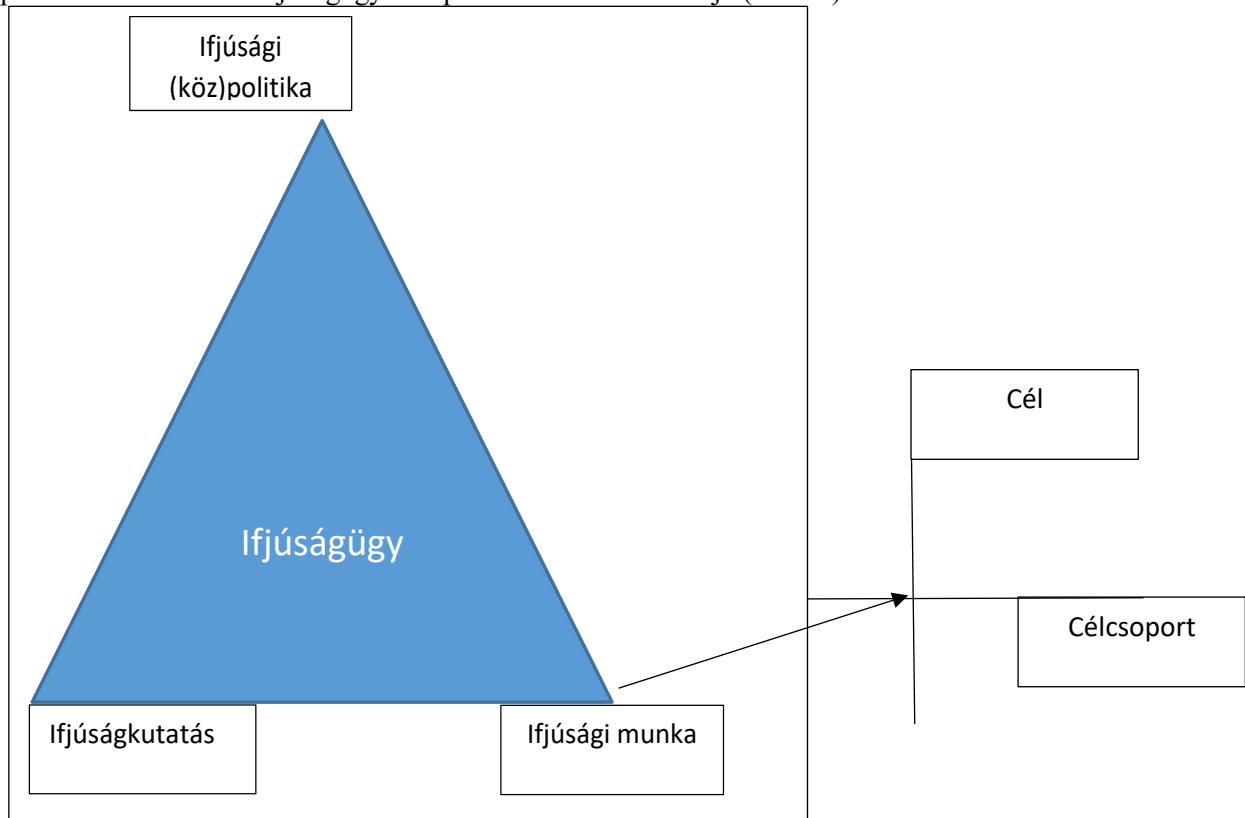
Ifjúságügy Európában

Az ifjúsági ügyeket, illetve szűkebben az ifjúsági munkát veszi számba a némiképp becsapó című History of youth work sorozat. Az eddig megjelent négy kötet 750 oldalon 64 fejezetben próbálja csokorba szedni az ifjúsági munka fejlődését a történettudományénál tágabb társadalmi, kulturális és politikai kérdésekkel összefüggésben. A kötetekben két rendezőelv érvényesül: egyfelől ország tanulmányokon keresztül mutatja be, egy-egy adott európai országon belül milyen adottságok és kihívások mentén alakult a szakterületen folyó munka, másfelől pedig általános ifjúságügyi alapkatatásokat mutat be, ez utóbbinak azonban nem különösebben kiemelve a történeti aspektusait. Alábbi recenziónk az ország tanulmányokat csupán Magyarország szempontjából érinti, elsősorban az általános ifjúságügyi alapkatatásokra fókuszál.

A generációs logika, ezen belül is a fiatalok élethelyzete-életmódja, a velük való foglalkozás a hagyományos diszciplináris kereteket összekötő paradigma: a fiatalok világának szegmensekre, diszciplinákra bontásával igazából megnehezítjük annak megértését. A generációs logika interdiszciplináris, hiszen az ifjúságkutatásban összekapcsolódhat a szociológia, a pszichológia, pedagógia, kultúrakutatás s a diszciplinák találkozása magával hozza az elméleti és a módszertani keretek sokszínűségét, összetettségét. A fiatalok világa hagyományos értelemben a szociológusnak ifjúságszociológia, a pedagógusnak szabadidő-pedagógia, a politológusnak szak- és közpolitika, a szociális munkásnak sérülékeny társadalmi csoportok és egyének védelme. Fontos ezért a négy társdiszciplína: a pedagógia-neveléstudomány, a szociológia, a szociális munka és a politikatudomány oldaláról újraértelmezni a fiatalokkal kapcsolatos tevékenységeket. Ezen újraértelmezéssel pedig megnyílik az út a fiatalok egységes szemléletéhez, amely hozzásegíthet ahhoz, hogy e legmobilizálhatóbb, a migrációra leginkább hajlamos társadalmi csoportot új szempontok szerint jellemezzük, új narratívában ismerjük meg. A – 2009-ben az országgyűlési határozat szintjére emelt gondolkodás dokumentuma – Nemzeti Ifjúsági Stratégia (Nemzeti Ifjúsági Stratégia, 2009) is ezeken az alapokon nyugszik¹, de ilyen az Európai Unió Ifjúsági Stratégiája is (EU Ifjúsági Stratégia, 2009).

Az európai fősodor a fiatalokkal való foglalkozás komplex terét, az ifjúságügyet egyfajta háromszöggént (ún. mágikus háromszög, Chisholm et al, 2011) fogja fel, ahol az ifjúságkutatás (mint elmélet), az ifjúságpolitika (mint közpolitika) és a szociálpedagógiai irányultságú ifjúsági munka (mint gyakorlat) hat egymásra.

Fentiek kapcsán felvázolható az ifjúságügy európai értelmezése modellje (1. ábra):

1. ábra: Az európai ifjúságügy-értelmezés (forrás: saját szerkesztés)

¹ „Látjuk... őket, ha iskolában vannak - de nem látjuk őket, ha mellette vagy kívül; látjuk őket, ha akut betegek - de nem látjuk őket, amikor az egészségüket kockáztatják; látjuk őket, ha munkanélküliek lettek - de nem látjuk, amikor munkavállalási képességeik hiányában csődöt mondanak; befogadjuk őket, ha segítségre szorulnak és erről az illetékesek jelzést kapnak - de nem „törődünk” velük, ha jelzés hiányában nem kerülnek kapcsolatba a rendszerrel stb.” Nemzeti Ifjúsági Stratégia, 2009):

Két tűz között az ifjúsági munka: pedagógia és szociális hagyomány

Az ifjúsági munkát mint a mágikus háromszög egyik – szociálpedagógiából táplálkozó, de attól eltérő – elemét két megközelítés jellemzi (Siurala, 2012): az egyik a fiatalt mint önálló entitást, teljes egészt kezeli; a másik a fiatalra mint a társadalmi integrációs folyamatban résztvevőre tekint.

Általában a kötet szerzői azt hangsúlyozzák, hogy az ifjúsági munka jellemzői az önkéntesség, a nyílt végűség és a személyközpontúság (Taylor, 2012). A pedagógiailag felhatalmazott személy nem gyakorol közvetlen és kizárólagosan követendő befolyást a folyamatokra, így nem tölti be a hagyományos tanár szerepét. Ilyen értelemben az ifjúsági munka jól körülhatárolható, ám „befejezetlen” meghatározású tevékenység, mert egy állandóan változó, fejlődő gyakorlatot jelez (Davies, 2009). Ellentétben a szociális munkával és az iskolai pedagógiával az ifjúsági munkának nincs napirendszerű célkitűzése a fiatalok számára, a nemformális tanulás módszertana épp ennek kiiktatásával teremti meg a nyitottságot (amely nem csak térben, de a jövőtervezést tekintve is értelmezett). Az ifjúsági munka – megközelítését tekintve – a „vedd el, vagy hagyd ott” (take it or leave it) álláspontjára helyezkedik, amely jelentősen eltér a formális oktatási rendszer megközelítésétől (Coussée et al, 2010). Mairesse szerint az ifjúsági munka fő célja, hogy a fiataloknak lehetőséget adjon saját jövőjük alakítására, azaz bevonja és integrálja a fiatalokat a társadalomba (Mairesse, 2009). Verschelden az ifjúsági munka pedagógiájának alapjait így rögzíti: útmutatás elvárás nélkül („guidance without dictation”) (Verschelden et al, 2009).

Vanhee és Schild szerint a sokszor félreértett ifjúsági munka olyan társadalmi gyakorlat, amely egyfelől teret nyújt az aktivitásokhoz, másfelől fejlesztendő tulajdonságokkal támogatást és tapasztalatot ad a felnőtté válás folyamatában (Vanhee-Schild, 2013).

Az ifjúsági munka egyszerre pedagógiai és társadalmi gyakorlat (Coussée, 2010). Ha a társadalmi kapcsolódásokat nem vesszük figyelembe, akkor tulajdonképpen csak egy egyedi pedagógiai megközelítésről van szó, amely nem önálló ifjúsági munka többé, hanem a pedagógiai gyakorlat – ha mégoly sajátos – része csupán. Ha nincs mögötte társadalmi, kulturális kapocs, akkor tulajdonképpen az ifjúsági munkát olyan eszköznek tekintjük, amely egy más által meghatározott probléma megoldásában segíthet ugyan, de magának a problémának az azonosításában nem vehet részt. Sőt ez esetben sokszor az alsóbb és a felsőbb társadalmi rétegek fiataljai között lévő társadalmi szakadék, kulturális olló nem záródik, hanem tovább mélyül, nyílik. Ha a pedagógiát tüntetjük el a képletből, akkor pedig épp a megoldásokhoz nem juthatunk közelebb (Coussée, 2010).

Coussée az ifjúsági munkával kapcsolatban azt húzza alá, hogy az ifjúsági munka egyszerre pszichológiai-pedagógiai és szociológiai-társadalmi gyökerű, hiszen támogatnia kell a fiatalok autonóm polgárrá válását és azt, hogy megtalálják helyüket a társadalomban (Coussée, 2010). Az ifjúsági munka tulajdonképpen az egyén és a társadalom közötti szociálpedagógiai pufferzóna (Coussée et al, 2010), a vágyott szociális „rend” pedagógiai eszköze (Coussée, 2010). Ilyen értelemben az ifjúsági munka integrációs eszköz is: e szociális befogadás és a felnőtt társadalomba való beilleszkedés eszköze. Verschelden is azt hangsúlyozza, hogy az ifjúsági munka pedagógia céljai sosem lehetnek függetlenek a társadalmi kontextustól (Verschelden et al, 2009).

Coussée az ifjúsági munkára, mint a fiatalok társadalmi érzékenységét elősegítő erőteljes oktatási eszközre tekint (Coussée, 2009). Szerinte az ifjúsági munka sokoldalú és többértékű gyakorlat sokszínű témákban és terepeken, amely a legkülönbözőbb fiatalokat kívánja elérni a strukturálatlan aktivitásoktól a tervezett programokig tartó íven (Coussée, 2009). Ennél tovább megy Sinczuch, aki szerint az ifjúsági munka tucatnyi aktivitás, de pusztán gyakorlat, amelyet tulajdonképpen az egymást követő generációk alakítottak ki (Sinczuch, 2009).

A pedagógiai lehetőségeket Deltuva négyelemű szerkezetben (1. táblázat) látatja (Deltuva, 2014)

- Nemformális képzés: leginkább ifjúsági szervezetek és központok által gondozott szociális és személye kompetencia-fejlesztő tevékenység. A módszerek és a tartalom a fiatalok és a képző közös megegyezésén alapul, az értékelés többnyire formatív alapokon nyugszik.
- Interaktív tanítás: leginkább formális curriculumot bővíti interaktív elemekkel, kompetenciafejlesztő attitűddel sokszor túlmutatva a tantárgyi logikán.
- Kiterjesztett oktatás (additional education): főleg speciális területeken ad képzést (zene, művészetek, sport stb.), a tartalmakat és a módszereket az oktatásért felelős tárca felügyeli,
- Hagyományos tanítás: leginkább a konvencionális tudás megismerését célozza.

	Nemformális alapok	Formális alapok
Felhatalmazó-résztvevő megközelítés	nemformális képzés	interaktív tanítás
Direkt oktató megközelítés	kiterjesztett oktatás	hagyományos tanítás

1. táblázat, Képzési terek és módszerek (Deltuva, 2013)

Miután a legtöbb szerző szerint az ifjúsági munka egyszerre tartozik a szociális jólét intézményeihez és az oktatási rendszerhez (Mairesse, 2009), így nem csoda, hogy bizonyos országokban a szociálpedagógiai hagyomány erősebb az ifjúsági munka kapcsán (pl.: Németország), más országokban (pl.: Nagy-Britannia) a szociális munka kapcsolatok az erősebbek (Coussée, 2009). Manapság egyre inkább annak lehetünk a tanúi, ahogy az ifjúsági munka az önkéntesség irányából a megfizetett, képzett, „professzionális” irányba fordul (Nagy-Britannia, Hollandia) (Coussée, 2010).

Történetiségében is az ifjúsági munka a 60-70-es évek fordulójáig alapvetően szociálpedagógiai alapokon nyugodott: a fiatalok felnőtté válásának problémáira fókuszáló, az egyszerre autonóm és önszabályozó, de közösségi egyént a tapasztalati tanulás útján elérni kívánó gyakorlatot jelentve.

Az ezredfordulóra – a kockázattársadalom fogalmi terében (Beck, 1986) – e definíción túlnyúlva, a fiatalok identitáskockázatait, viselkedéskockázatait, életstratégiai-kockázatait értelmezve, inkább az egyenlőség került előtérbe: az ifjúsági munka feladata az egyenlőtlenségek minden formájának felszámolása és a fiatalok egyenlő esélyeihez való hozzájárulás lett az egyén, a csoport és a társadalom szintjén, támogatva a fiatalokat a felnőtté válás folyamatában. Ebben az időben jelent meg a specializált ifjúsági munka (ifjúsági munka hátrányos helyzetűekkel, ifjúsági munka önmagukkal küzdő melegekkel, ifjúsági munka feketékkel).

Az ezredforduló után, napjainkig a pedagógiai meghatározás erősödött fel: az ifjúsági munka a fiatalok önkéntes részvételére alapozott pedagógiai lehetőségeket kihasználó tevékenység.

Az európai ifjúságpolitika fejlődése

A kötetekből átfogó képet kaphat az olvasó arról, miként fejlődött az Európai Unió ifjúságpolitikája. Áttekintést ad arról, milyen körülmények idézték elő az ifjúságról való közös európai szintű gondolkodást, és miként, milyen elvekre és gyakorlatra alapozottan nyitotta meg az Európa Tanács 1972-ben Strassbourg-ban az Európai Ifjúsági Központot, amely intézmény hosszú ideig az ifjúságpolitika fejlesztésének és a szakterületen folyó nemzetközi együttműködés előmozdításának legfőbb aktora volt (Hansen, 2010). Részletes ismertetőt kapunk továbbá az ifjúságpolitikát érintő „fehér könyv folyamatáról”, amely az első lépést jelentette az ifjúságügyek európai uniós szinten történő egyeztetése felé, valamint arra ösztönözte a tagállamok kormányait, hogy ifjúságügyi kutatókkal konzultáljanak, s ehhez kapcsolódó rendezvényeket szervezzenek. A dokumentum először tett javaslatot arra, hogy minden tagállamnak legyen egy EU-s ifjúsági felelőse, aki a Bizottságnak jelent ifjúsági ügyekben. A dokumentum készítésének eltérő hatása volt a különböző tagállamokra. Míg a 15 régi tagállamban kevés változást eredményezett az ifjúságpolitika korábban kialakult gyakorlatára nézve, addig a 204 után csatlakozott országok ifjúságpolitikájában változásokat idézett elő, és ezekben az országokban az ifjúságpolitikát érintő fejlesztések számos ponton a Fehér Könyv ajánlásait követik (Mairesse, 2009). A tanulmánykötet ezen túlmenően betekintést ad az európai ifjúságpolitika „identitásválságának” fő okairól, az ifjúságpolitika „sérülékenységeinek” következményeiről, a mindezekből fakadó dilemmákból és az azokból kivezető lehetséges utakról (Siurala, 2012).

Magyar vonatkozások

A 2. kötet egyik cikke a magyar helyzetet mutatja be Wootsch Péter tollából *Tévelygések a labirintusban – úton a „jó” magyar ifjúsági munka felé (Zigzagging in a labyrinth – Towards “good” Hungarian youth work)* címmel.

A Wootsch elemzésének erénye, hogy a nemzetközi folyamatokkal összefüggésben, társadalomtörténeti kontextusban értelmezi a magyar ifjúságügy hagyományait. Mindez különösen fontos azért, mert segít az ifjúság szempontjait kiemelve egységes szerkezetben megérteni a XX. században hazánkban bekövetkezett társadalmi változásokat, a magyar társadalom megszakított fejlődésének az ifjúságra gyakorolt következményeit. Ugyanakkor az összesen hat oldalnyi munka inkább politika- és társadalomtörténeti ismertető, mint a magyar ifjúsági munka vagy az ifjúságpolitika részletes bemutatása, elemzése és értékelése, amelyet egy kontextusába kevésbé beágyazott generációs szemlélet keretez.

Magyarország, bár elméleti fejlesztéseit tekintve nincs hátrányos helyzetben, a gyakorlatban azonban hazánk igencsak lemaradt: a 2008-ban az Európa Tanács megbízásából készített jelentés (European Council, 2008) is kiemelte, hogy az ifjúsági munka gyenge pozícionáltsága részben azzal indokolható, hogy Magyarországon még mindig túlságosan kevésbé elismert a nem-formális tanulás gyakorlata (Oross, 2016).² Hazánkban még nem vált általános meggyőződéssé az, hogy az oktatási rendszereknek fel kell ismerniük a nemformális tanulás fontosságát és integrálniuk kell a nemformális képzéseket (Mairesse, 2009).

Összességében a könyvsorozat azon kevés kötetek közé tartozik, amely többet ad, mint ígér: nemcsak az ifjúsági munka történetével, de európai gyökereivel és hagyományaival is foglalkozik, továbbá nem tér ki a dilemmák elől sem, amelyek közül a legfontosabb: a neveléstudományi és szociális megközelítései közötti különbség és annak meghaladása.

Irodalom

CHISHOLM, L., KOVACHEVA, S., MERICO, M. (szerk.) (2011): *European youth studies – integrated research, policy and practice*, EYS Consortium, Innsbruck

COUSSÉE, F. – WILLIAMSON, H. – VERSCHOLDEN, G. (2012): *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy* (volume 3). Council of Europe Publishing, Strasbourg. <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/publications/YNB/YNB16.pdf>

² Az Európai Tanács általában is azt hangsúlyozza (Európa Tanács, 2012) – összhangban az Unió Ifjúsági Stratégiájával (Európa Unió, 2009) – hogy a nem formális és informális tanulás útján szerzett tanulási tudás, készségek és kompetenciák nem eléggé elismertek, holott az javítja a foglalkoztathatóságot és az egész életen át tartó tanulás iránti motivációt.

- COUSSÉE, F.- VERSCHELDEN, G.- VAN DE WALLE, T. – MEDLINSKA, M. - WILLIAMSON, H. –, G. (2010): The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today (volume 2). Council of Europe Publishing, Strasbourg. http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Youth_Work/Research/YK_Youth_Work_vol_2.pdf
- DAVIES, B. (2009): *Defined by history: youth work in the UK*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (szerk.): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- DELTUVA, A. (2014): *A story of youth work in Lithuania*, in TARU, M., COUSSÉE, F., WILLIAMSON H. (szerk.): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 4, Council of Europe-European Commission, Starsbourg, Cedex
- EUROPEAN COMMISSION (2009): *An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering. A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities* 27.4.2009 COM(2009) 200., Brussels, magyarul: A bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése, megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére, Brüsszel, 2009.4.27. COM(2009) 200 végleges, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM: 2009:0200:FIN:HU:PDF>
- BECK, U. (2003): *Kockázattársadalom. Út egy másik modernitásba*, Századvég, Budapest
- HANSEN, D 2010: The history of European youth policy. In: The history of youth work in Europe, Volume 2. (eds. Filip Coussée, Griet Verschelden, Tineke Van de Walle, Marta Mędzińska, Howard Williamson, Council of Europe Publishing, Strasbourg, p. 119-125.
- MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYŰLÉSE: 88/2009-es Országgyűlési határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról
- MAIRESSE, P. (2009): Youth work and policy at European level. In: VERSCHELDEN, G.- COUSSÉE, F. – VAN DE WALLE, T. - WILLIAMSON, H. –, G. (2009): The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today. Council of Europe Publishing, Strasbourg. 11-17.
- Marti Taru, M. - Coussée, F. - Williamson, H. (2014): The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy (volume 4). Council of Europe Publishing, Strasbourg <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/History+of+youth+work%2C+vol.+4/a2f0d4d8-dcfe-487e-b363-546cbc92ae56>
- SINCZUCH, M (2009): *Poland: the ideological background to youth work*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex
- SIURALA (2012): History of European youth policies and questions for the future. In: The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy (volume 3). Council of Europe Publishing, Strasbourg. 105-117.
- TAYLOR, T. (2012): *From social education to positive youth development*, in COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G., WILLIAMSON H. (szerk.): The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Volume 3, Council of Europe-European Commission, Starsbourg, Cedex
- VANHEE, J., SCHILD, H. (2012): *Reflecting on the historical sensation of youth work and youth policy in Europe*, in COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G., WILLIAMSON H. (szerk.): The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Volume 3, Council of Europe-European Commission, Starsbourg, Cedex
- VERSCHELDEN, G.- COUSSÉE, F. – VAN DE WALLE, T. - WILLIAMSON, H. –, G. (2009): The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today. Council of Europe Publishing, Strasbourg. http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/History_of_youth_work.pdf/b97318a2-2d74-4ea5-b94c-40c726d7d47d
- VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009): *The history of European youth work and its relevance for youth policy today*, in VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (szerk.): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Council of Europe, Starsbourg, Cedex